

Az Országos Képzési Jegyzékről és az Országos Képzési Jegyzék módosításának eljárásrendjéről szóló 133/2010. (IV. 22.) Korm. rendelet alapján:

Szakképesítés, szakképesítés-elágazás, rész-szakképesítés, szakképesítés-ráépülés azonosító száma és megnevezése, valamint a kapcsolódó szakképesítés megnevezése:

54 850 01 0010 54 04	Környezetvédelmi mérés-technikus	Környezetvédelmi technikus
----------------------	----------------------------------	----------------------------

Tájékoztató

A vizsgázó az első lapra írja fel a nevét!

Ha a vizsgafeladat kidolgozásához több lapot használ fel, a nevét valamennyi lapon fel kell tüntetnie, és a lapokat sorszámokkal el kell látnia.

Értékelés

Összesen: 100 pont

100% = 100 pont

**A VIZSGAFELADAT MEGOLDÁSÁRA JAVASOLT %-OS EREDMÉNY:
EBBEN A VIZSGARÉSZBEN A VIZSGAFELADAT ARÁNYA 60%.**

Az EU öko címke rendszeren belül a lábbelikre vonatkozó követelmények között szerepel, hogy a lábbelik bőr alkotórészei nem tartalmazhatnak 150 ppm-nél több szabad, ill. hidrolízissel felszabadítható formaldehidet. A következőkben egy bőrminta formaldehidtartalmának meghatározása a feladat a CEN ISO/TS 17226 (2003.) szabvány alapján.

A meghatározás a szabvány szerint kétféleképpen végezhető el: nagyhatékonyságú folyadékkromatográfiás (HPLC) és spektrofotometriás eljárással. A mennyiségi meghatározást mindkét esetben ún. külső standard (kalibrációs) módszerrel valósítják meg. A standard oldatok pontos koncentrációjának beállítása érdekében a kereskedelemben kapható és hatóanyagtartalmát állás közben változtató formaldehid tényleges formaldehidtartalmát jodometriásan meg kell határozni.

A. feladatszakasz:

Összesen 10 pont

Analitikai elméleti ismeretek

Írja a táblázatba az adott számú kérdésnek megfelelő helyes válasz betűjelét!

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.

1. Melyik állítás igaz?

- A) $1 \text{ ppm} = 10^6 \text{ ppt}$
- B) $1 \text{ ppm} = 10^{12} \text{ ppt}$
- C) $1 \text{ ppm} = 10^{-6} \text{ ppt}$

2. A külső standard (kalibrációs) módszer

- A) alkalmazásakor először az ismeretlen minta válaszjelét mérjük meg, majd a mintához ismert mennyiségben hozzáadjuk a meghatározandó komponenst, és a válaszjelet ismét megmérjük.
- B) esetében a válaszjel-koncentráció összefüggést a mérendő komponenst ismert koncentrációban (mennyiségben) tartalmazó mintasorozat segítségével kapjuk meg.
- C) esetében a mérendő komponensre jellemző válaszjelet egy olyan másik alkotó válaszjellel hasonlítjuk össze, melyet ismert mennyiségben vittünk be a mintába, vagy esetleg eleve benne volt.

3. A folyadék-szilárd extrakció során

- A) a szilárd minta oldható alkotórészeit alkalmasan megválasztott oldószerrel vonjuk ki.
- B) folyékony halmazállapotú mintából a lebegő szilárd részecskéket távolítjuk el.
- C) folyékony mintából szilárd extrahálószerrel (szorbenssel) vonjuk ki az elválasztandó alkotórészeket.

4. Az alábbi három összefüggés közül melyik a Lambert-Beer-törvény?

A) $A = -\lg \frac{I_{tr}}{I_0} = -\lg T = a \cdot l \cdot c = \varepsilon \cdot l \cdot c$

B) $\tilde{\nu} = \frac{1}{\lambda} = \frac{\nu}{c} = \frac{E}{h \cdot c}$

C) $E = E^0 + \frac{0,059}{n} \cdot \lg c_{M^{n+}}$

5. Az elektromágneses sugárzás esetében a hullámszám

- A) a hullám közegbeli és vákuumbeli sebességének hányadosa.
- B) a frekvencia reciproka.
- C) az 1 cm-re eső hullámok számát jelenti.

6. A fotométerek a spektrofotométerektől abban különböznek, hogy

- A) a fotométerek csak vizes oldatok vizsgálatára alkalmasak.
- B) a spektrofotométerekkel a fényszórást, míg a fotométerekkel a fényáteresztést vizsgáljuk.
- C) a fotométerekben a fényfelbontást szűrők, míg a spektrofotométerekben monokromátorok segítségével biztosítják.

7. A folyadék-kromatográfia

- A) lehet sík elrendezésű és oszlopkromatográfia.
- B) csak minőségi azonosításra alkalmas módszer.
- C) nem alkalmas vizes oldatok vizsgálatára.

8. Fordított fázisú folyadékkromatográfiáról beszélünk, ha

- A) a mozgó fázis polárisabb, mint az álló fázis.
- B) az álló fázis polárisabb, mint a mozgó fázis.
- C) az álló fázis nagy pórusátmérőjű töltet, a mozgó fázis pedig víz vagy szerves oldószer.

9. Az izokratikus elválasztás során

- A) a mozgó fázis összetétele az elválasztás során adott program szerint változik.
- B) a mozgó fázis hőmérséklete az elválasztás során adott program szerint változik.
- C) a mozgó fázis összetétele az elválasztás során állandó.

10. A jodometria

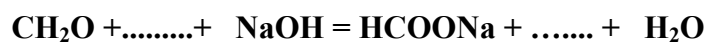
- A) a komplexometriás titrálási módszerek közé tartozik.
- B) legjellemzőbb mérőoldata a nátrium-tioszulfát.
- C) indikátora a fenolftalein.

B. feladatszakasz**Összesen 24 pont****A klasszikus titrimetriás meghatározás ismerete**

A kereskedelemben kapható formaldehid közelítőleg 37 tömegszázalékos. Mivel állás közben a formaldehid hatóanyagtartalma paraformaldehid-képződés miatt változik, ezért szükséges a használni kívánt oldat pontos koncentrációjának meghatározása.

Elméleti kérdések**(17 pont)**

1. Melyek a jodometria mérőoldata, titeralapanyagai és indikátorai?
2. Mit jelent a visszatitrálásos módszer?
3. Egészítse ki és rendezze az alábbi reakcióegyenleteket!

4. A fenti egyenletek alapján egy mól formaldehid hány mól jódatommal reagál?
5. Írja fel a jód és a nátrium-tioszulfát reakcióját!

Számítási feladat**(7 pont)**

A formaldehidtartalom meghatározásához a kereskedelmi, kb. 37 tömegszázalékos formaldehid oldatból törzsoldatot kell készíteni úgy, hogy 5 cm³ formaldehid oldatot mérőlombikban 1000 cm³-re hígítunk. A törzsoldatból 10 cm³-hez 50 cm³ 0,050 mól/dm³ koncentrációjú jóddoldatot adunk, majd addig adagolunk hozzá 2 mól/dm³ koncentrációjú nátrium-hidroxid-oldatot, míg az oldat sárga színű nem lesz. Az oldatot 15 percig állni hagyjuk, majd keverés közben 50 cm³ 1,5 mól/dm³ koncentrációjú kénsavat adunk hozzá. 2 cm³ keményítő indikátor hozzáadása után a maradék jódot 0,100 mól/dm³ koncentrációjú nátrium-tioszulfát-oldattal megtitráljuk. Ugyanezt az eljárást vakmintával (desztillált vízzel) is elvégezzük. Mindkét esetben három párhuzamos mérést végzünk, és a fogyásokat átlagoljuk.

1. Számítsa ki, mennyi a névleg 37 tömegszázalékos oldatból készített törzsoldat névleges koncentrációja g/dm³-ben, ha a névleg 37 tömegszázalékos formaldehid oldat sűrűsége 1,08 g/cm³!

2. Számítsa ki a következő titrálási eredmények alapján a törzsoldat pontos koncentrációját $\text{mg}/10 \text{ cm}^3$ -ben az alábbi képlet segítségével!

A vakminta titrálásakor az átlagfogyás: $V_0 = 49,8 \text{ cm}^3$

A minta titrálásakor az átlagfogyás: $V_1 = 36,9 \text{ cm}^3$

A nátrium-tioszulfát mérőoldat koncentrációja: $c_1 = 0,100 \text{ mól}/\text{dm}^3$

A formaldehid moláris tömege: $M_{(\text{FA})} = 30,08 \text{ g}/\text{mól}$

$$c_{\text{FA}} = \frac{(V_0 - V_1) \cdot c_1 \cdot M_{\text{FA}}}{2}$$

C. feladatszakas

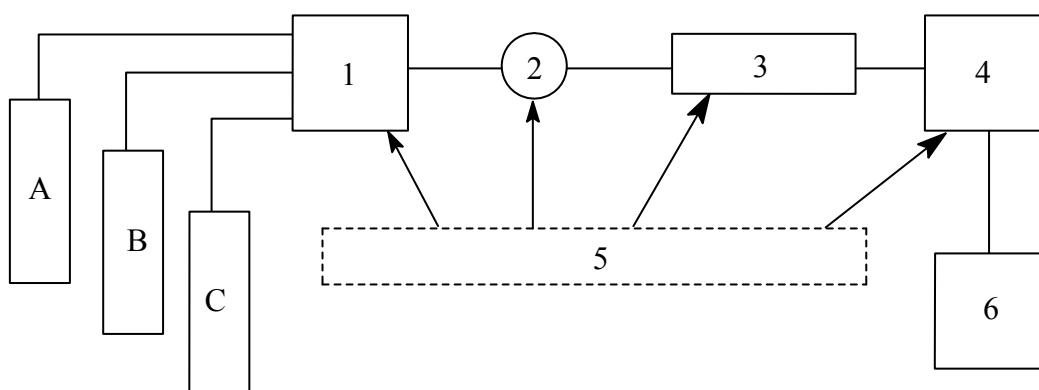
Összesen 35 pont

A nagyhatékonyságú folyadékkromatográfiai módszer ismerete

Elméleti kérdések

(23 pont)

1. Nevezze meg az ábrán látható gradiens elúciós HPLC számokkal, ill. betűkkel jelzett részeit, és röviden írja le feladatukat!

2. Miért lehet szükség a vizsgálat során az ún. visszanyerés (RR = Recovery Rate) vizsgálatára?

Számítási feladatok**(12 pont)**

1. Két egymást követő kromatográfiás csúcs (A és B) csúcsfelbontása $R = 1,53$. Az alapvonalon mért csúcsszélességek $w_A = 5$ mm, $w_B = 3$ mm.

Számítsa ki, mennyi a B csúcs retenciós ideje mm-ben kifejezve, ha az A csúcs 11 mm hosszánál eluálódott?

2. A szabványos formaldehid meghatározáskor a mintából folyadék-szilárd extrakcióval kivont formaldehidet 2,4 dinitrofenilhidrazinnal reagáltatják, majd a keletkezett hidrazont az egyéb vegyületektől nagyhatékonyságú folyadékkromatográfiás módszerrel választják el. A mennyiségi meghatározáshoz kalibrációs módszert használnak. (Ismert koncentrációjú formaldehid oldatok által adott jelek alapján felvett kalibrációs görbéhez hasonlítják az ismeretlen minta jelét, és számítják ki az ahhoz tartozó koncentrációt.)

Számítsa ki a vizsgált minta formaldehidtartalmát mg/kg-ban (0,01 mg/kg-ra kerekítve) az alábbi adatok és képlet alapján!

A minta koncentrációja a kalibrációs görbe alapján: $C_S = 27,3 \mu\text{g}/10 \text{ cm}^3$

A hígítási tényező: $F = 10$

A bemért bőrminta tömege: $m = 2,006$ g

$$C_F = \frac{C_S \cdot F}{m}$$

3. A visszanyerés meghatározásakor az előkészített minta ismert mennyiségéhez annyi standard oldatot kell adni, melynek koncentrációja kb. azonos a mintáéval. Az így kapott jelzett mintát az ismeretlennel azonos módon vizsgálva meghatározzák a koncentrációt és kiszámítják a visszanyerést.

Számítsa ki az alábbi adatok és képlet alapján a visszanyerést százalékban, 0,1% értékre kerekítve!

A jelzett minta koncentrációja: $C_{S2} = 51,9 \mu\text{g}/10 \text{ cm}^3$

A minta koncentrációja a kalibrációs görbe alapján: $C_S = 27,3 \mu\text{g}/10 \text{ cm}^3$

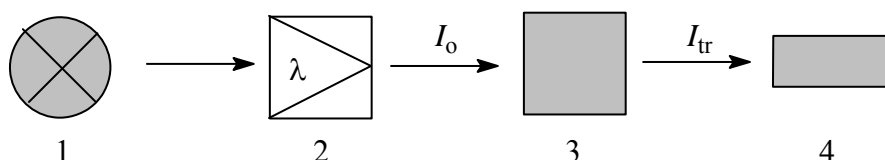
A hozzáadott formaldehid mennyisége: $C_{FA1} = 28 \mu\text{g}/10 \text{ cm}^3$

$$RR = \frac{2 \cdot (C_{S2} - C_S) \cdot 100}{2 \cdot C_{FA1}}$$

A kapott eredmények alapján döntse el, megkaphatja-e a kérdéses termék az EU ökcímke használatának jogát!

D. feladatszakasz**Összesen 31 pont****A spektrofotometriás mérési módszer ismerete****Elméleti kérdések****(20 pont)**

1. Az ábrán a műszeres analitikában használatos berendezés látható. Milyen készüléké? Nevezze meg, mit jelölnek az ábrán látható számok, ill. betűk, és röviden írja le feladatukat, ill. jellemzőiket!

2. Milyen jelenséget tudunk a fenti elrendezésű berendezéssel közvetlenül mérni, és a mérési eredmény hogyan használható fel a vizsgált minta koncentrációjának meghatározására?

Számítási feladatok**(11 pont)**

1. Egy spektrofotométer két skálarendszerrel (abszorbancia és transzmittancia%) rendelkezik. Mekkora T% érték olvasható le 0,523 abszorbancia esetében?
2. A szabványos formaldehid meghatározáskor a mintából folyadék-szilárd extrakcióval kivont formaldehidet acetil-acetonnal reagáltatják, ekkor sárga színű vegyület keletkezik. Ennek fényelnyelését 412 nm hullámhosszon mérve és a megfelelő kalibrációs görbe adataihoz hasonlítva kiszámítható a minta formaldehidtartalma.
A kalibrációs sorozat elkészítéséhez a 19,40 mg/10 cm³ koncentrációjú formaldehid törzsoldatból 3 cm³-t mérünk be egy 1000 cm³-es mérőlombikba. Ebből a munkaoldatból rendre 3, 5, 10, 15, és 25 cm³-t egy-egy 50 cm³-es mérőlombikba, és jelig töltjük azokat.

Számítsa ki a munkaoldat és a kalibrációs sorozat egyes tagjainak koncentrációját µg/cm³-ben.

3. Számítsa ki a vizsgált minta formaldehidtartalmát mg/kg-ban (0,01 mg/kg-ra kerekítve) az alábbi adatok és képlet alapján!

A kivonat abszorbanciája az acetil-acetonos reakció után:	A_p	=	0,170
A kivonat abszorbanciája (saját szín):	A_e	=	0,01
A kivonat térfogata:	V_0	=	50 cm ³
A reakcióhoz kivett kivonatmennyiség:	V_a	=	5 cm ³
A minta térfogata a reakció után:	V_f	=	10 cm ³
A kalibrációs görbe meredeksége:	F	=	0,059 cm ³ /µg
A bemért bőr tömege:	m	=	2,018 g

$$C_p = \frac{(A_p - A_e) \cdot V_0 \cdot V_f}{F \cdot m \cdot V_a}$$